

BÀI VIẾT SỐ 1

(Nghị luận xã hội – Bài làm ở nhà)

I – BÀI TẬP

1. Anh (chị) hiểu thế nào là đề mở và thế nào là đề truyền thống (đề đóng) ? Trong hai đề sau đây, đề nào là đề mở và đề nào là đề truyền thống ?

a) Phân tích và làm sáng tỏ ý nghĩa câu nói của Nguyễn Bá Học⁽¹⁾ : "Đường đi khó không khó vì ngăn sông cách núi mà khó vì lòng người ngại núi e sông".

b) Phải chăng "Bạn là người đến với ta khi mọi người đã bỏ ta đi" ?

2. Nêu đặc điểm của dạng đề nghị luận về một tư tưởng, đạo lí. Nêu một đề văn tương tự như các đề trong *Bài viết số 1* của sách giáo khoa.

3. Tìm hiểu và nêu trọng tâm, phương hướng viết bài cho các đề văn nêu ở *Bài viết số 1* trong sách giáo khoa.

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Có nhiều cách phân loại đề, xuất phát từ các tiêu chí khác nhau. Sách giáo khoa căn cứ vào tiêu chí nội dung (đề tài) căn nghị luận để phân loại thành các

(1) *Nguyễn Bá Học* (1857 - 1921) : nhà văn Việt Nam, cùng với *Phạm Duy Tốn*, là tác giả của những truyện ngắn đầu tiên trong văn học Việt Nam đầu thế kỉ XX.

dạng đề. Trong mỗi dạng đề có hai cách nêu : đề nêu rõ các yêu cầu về nội dung và thao tác nghị luận gọi là đề truyền thống (đề đóng) ; đề chỉ nêu vấn đề (đề tài) nghị luận, không nêu giới hạn về nội dung và thao tác nghị luận gọi là đề mở. Học sinh căn cứ vào đó để xác định các trường hợp (a) và (b) đề nào là đề truyền thống và đề nào là đề mở.

2. Học sinh xem lại bài *Nghị luận xã hội và nghị luận văn học* trong sách giáo khoa *Ngữ văn 12 Nâng cao*, tập một và tự làm.

3. Xác định trọng tâm và phương hướng viết bài cho các đề văn ở *Bài viết số 1*.

Đề 1. Đề văn yêu cầu phát biểu những suy nghĩ về câu nói của Thô-mát L. Phrít-men, thực chất là *giải thích, phân tích, bình luận và chứng minh* vấn đề nêu lên qua câu nói ấy. Trọng tâm vấn đề cần làm sáng tỏ : Vai trò quan trọng của *học phương pháp học*. Có thể triển khai bài viết với các ý lớn như sau.

– Giải thích ngắn gọn ý nghĩa của câu nói : Tại sao trong thế giới hiện đại, học phương pháp học lại là kỹ năng đầu tiên và quan trọng nhất ? Câu trả lời thực ra đã nằm ngay trong câu trích : "Trong một thế giới như vậy không chỉ kiến thức mà cả phương pháp học hỏi của bạn mới tạo ra giá trị riêng. Bởi những kiến thức bạn có ngày hôm nay sẽ trở nên lỗi thời nhanh hơn bạn tưởng nhiều".

– Phần chứng minh cần chỉ ra khối lượng tri thức của nhân loại tăng lên nhanh chóng như thế nào, trong khi trí tuệ và sức lực của mỗi cá nhân thì rất nhỏ bé và nhanh chóng bị lạc hậu,... nên chỉ có cách học phương pháp học thì mới có thể cập nhật và theo kịp những thay đổi nhanh chóng đó. Và từ đây cũng thấy được ý nghĩa của phương châm học suốt đời.

Đề 2. Yêu cầu người viết phát biểu những suy nghĩ về một ý kiến sâu sắc và đúng đắn. Nhiều khi người ta chỉ nghĩ đến việc ca ngợi lòng vị tha, tình đoàn kết mà ít chú ý phê phán thái độ thờ ơ, lạnh nhạt với con người. Hai biểu hiện ấy thực ra là hai mặt của một vấn đề, chúng liên quan rất chặt chẽ với nhau ; quan trọng và cần thiết như nhau. Bài viết có thể triển khai theo hướng đặt ra và trả lời các câu hỏi như : Lòng vị tha và tình đoàn kết là gì ? Thái độ thờ ơ, lạnh nhạt với con người là gì ? Tại sao phê phán thái độ thờ ơ, lạnh nhạt với con người cũng quan trọng và cần thiết như ca ngợi lòng vị tha và tình đoàn kết ? Nó thể hiện trong cuộc sống và trong văn học ra sao ? Điều đó có ý nghĩa như thế nào ? Hiện nay điều ấy có còn cần thiết không ?,...

Đề 3. Để phân tích và làm sáng tỏ ý nghĩa câu nói của Nguyễn Bá Học : "Đường đi khó không khó vì ngăn sông cách núi mà khó vì lòng người ngại núi e

sông", trước hết, học sinh cần hiểu ý nghĩa khái quát của câu nói này. Có thể hiểu ở đây Nguyễn Bá Học muốn khẳng định và nhấn mạnh yếu tố tinh thần, tư tưởng của con người đối với công việc. Một khi tư tưởng thông suốt, tinh thần vững vàng thì sẽ có quyết tâm cao, có ý chí mạnh mẽ để vượt qua được các thử thách, khó khăn. Một trong những ý chính cần giải thích là trả lời câu hỏi : Tại sao "Đường đi khó không khó vì ngăn sông cách núi mà khó vì lòng người ngại núi e sông" ?

Đề 4. Đề bài đặt ra vấn đề quan niệm : Thế nào là bạn ? Có rất nhiều cách hiểu về bạn và tình bạn. Đề bài nêu lên một "định nghĩa" về bạn dưới dạng một giả định : hiểu thế, nói thế, có đúng thế không ? Nếu đúng "Bạn là người đến với ta khi mọi người đã bỏ ta đi" thì người viết phân tích, chứng minh, bình luận. Nội dung chính cần làm sáng tỏ ở đây là : Tại sao người đến với ta khi những người khác đã bỏ ta đi lại là bạn của ta ? Mỗi người có thể lí giải theo những lí lẽ và lập luận riêng của mình,... Tất nhiên, nếu người viết cho là không đúng thì cũng phải phân tích, lí giải tại sao như thế lại là không đúng.